

Бібліотека „Наукового Товариства ім. Шевченка“ у Львові.

Рівночасно з дискусією про потребу переімени „Товариства ім. Шевченка“ на наукове виринула в інтересованих кругах думка заснувати коло нього також свою бібліотеку¹⁾. Не чекаючи на формальну ухвалу став Виділ на власну руку збирати дрібні приватні дари і таким чином поклав перші фундаменти під нову культурну інституцію. Дня 13 марта 1892 р. прийняли загальні збори новий статут, де метою Товариства визначено вже між ин. „збирання материялів до музею і бібліотеки, в краю і за границею“²⁾; 16 падолиста того року галицьке Намісництво затвердило той статут.

Коли ровійшла ся вістка, що „Наукове Товариство ім. Шевченка“ приступило до сформованя власної бібліотеки, зараз знайшли ся люди по обох боках кордону, що щиро заопікували ся піднесеною гадкою. Перший відкликнув ся пок. Олександр Кониський, ваявляючи при кінці 1893 р. охоту — відступити Товариству цілу свою приватну бібліотеку тільки за зворотом коштів пересилки. Незабаром надійшла їх перша частина в числі 392 (переважно правничого змісту). В тім самім часі повідомив проф. В. Антонович Виділ, що подарує для Товариства свою богату бібліотеку. Тоді подарував дещо зі своєї бібліотеки пок. др. Юл. Целевич,

¹⁾ Проект статуту Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Ст. 2. §. 4, точка 6.

²⁾ Статут Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Ст. 1. §. 4, точка 6.

тодіж закуплено у Києві комплет „Кіевскої Старини“. З кінцем 1894 р. було вже в бібліотеці коло 600 чисел¹⁾.

Досить щасливим для бібліотеки був 1895 р. Зараз із початком року вийшов V т. „Записок Наукового Товариства ім. Шевченка“; разом з тою книжкою розіслав новий редактор проф. М. Грушевський до всіх європейських Академій, Наукових Товариств і видавництв французько-український циркуляр, у яким запропонувала обосторонній обмін виданнями²⁾.

В тім році передало тов. „Просьвіта“ за старанем д. К. Паньківського всі дублети свого досить уже значного книгозбору Науковому Тов. ім. Шевченка³⁾; тоді дарував Товариству частину своєї бібліотеки д. Ол. Барвінський, тоді прийшов також другий транспорт книжок від пок. Ол. Кониського. Крім того купив Виділ за суму 200 корон бібліотеку по пок. Ом. Партицьким⁴⁾.

В 1896 р. прислав свою бібліотеку д. О. Бородай із Петербурга (коло 500 французьких, англійських і німецьких авторів). В протягу 1894—96 р. д. Д. Корінець, д. М. Вороний і д. К. Паньківський упорядкували бібліотеку, яка поки що була поміщена разом із бібліотекою „Просьвіти“, і виготовили картковий катальог. У порозуміню з тов. „Просьвітою“ уложено перший бібліотечний регулямін, прийнятий Виділом на засіданю з дня 16 мая 1896 р. Одначе для ширшого публичного ужитку бібліотека ще не була віддана. Вправді на однім із засідань Виділ дискутував над справою отвореня бібліотеки для публики разом із читальнею, одначе з одного боку незначна ще фреквенція, з другого брак фондів відклонювали його на разі від самостійного веденя такої інституції, як бібліотека. Тому порішив він увійти в переговори з тов.

¹⁾ Справозданє з діяльности Виділу і секцій Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові за час від загальних зборів дня 11 мая 1893 до 31 грудня 1894 р. У Львові, 1895. Ст. 8.

²⁾ Вправді був розісланий згаданим інституціям ще I т. „Записок“ (1892) таким чином уже тоді стали деякі з них обмінювати ся своїми виданнями з Товариством („Записки“ Т. III. Ст. 179), одначе до значнійшого результату тоді не доведено.

³⁾ „З нашої бібліотеки деякі книжки передано бібліотеці „Просьвіта“ а звітдам дублети дано тут“ (Проток. засід. Виділу Наук. Тов. ім. Шевченка з 3 цвітня 1895 р.).

⁴⁾ Справозданє з діяльности Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові за час від 1 січня до 31 грудня 1895 року. У Львові, 1896. Ст. 6.

„Просьвіта“, в домі котрої містила ся тоді канцелярія і бібліотека Наук Тов. ім. Шевченка, що до спільного веденя обох бібліотек і вже з початком падолиста 1897 р. ухвалив отворити бібліотеку і читальню для публики на дві години денно, що дня крім неділь і руських сьвят. Тоді д. К. Паньківський, що з рани Виділу заряджував бібліотекою, передав її новому бібліотекарєви д. М. Павликови, якого іменував Виділ ухвалою з дня 14 липня 1897 р. Всіх чисел було вже тоді в бібліотеці кругло 1800 в майже 4000 томах.

Новий бібліотекар забрав ся до дальшого порядкованя бібліотеки, став списувати бібліотечний інвентар, якого до тепер майже не було, і доповняв картковий катальог новими вписами. Коли в 1898 р. „Наукове Товариство ім. Шевченка“ купило дім, де тепер містить ся, перенесено бібліотеку Товариства з „Просьвіти“ до нового льокалю. В тім році ухвалив Виділ асигнувати по 200 кор. річно на оправу бібліотечних книжок; загалом бібліотечна позиція в річнім бюджеті Товариства піднесла ся в тім часі до 2.000—2.400 кор. В рік по тім заведено бібліотечні ургенси.

В 1900 р. зніс Виділ дотеперішню читальню при бібліотеці, а завів натомісь на взір академічних і університетських бібліотек т. зв. „наукову робітню“. В половині того року бібліотека мала вже 4.195 чисел у 7.997 томах¹⁾. В 1901 р. порушено на засіданю Виділу „Просьвіти“ гадку передати свою бібліотеку і архів Науковому Тов. ім. Шевченка. Одначе з причини тісного бібліотечного льокалю з одного боку і деяких формальних непорозумінь із другого²⁾ до злуки обох бібліотек на разі не прийшло.

Дальшим кроком у ровною бібліотеки Наук. Тов. ім. Шевченка було її приступленє на запросини віденської Академії Наук до міжнародньої Спілки бібліотек Академії і наукових товариств задля обопільного визичуваня рукописів, архівалій та рідких книжок³⁾.

В протягу останніх трьох років бібліотека значно збогатила ся приватними дарами, як пр. д-ра Ів. Франка (коло 1000 томів),

¹⁾ »Хроніка«. 1900 р. ч. 3, ст. 13. Тут подано перше справозданє зі стану бібліотеки до дня 15 липня 1900 р.

²⁾ Тов. »Просьвіта« передавало свою бібліотеку з застереженем права власности; Виділ Наук. Тов. ім. Шевченка на те не згодив ся.

³⁾ В тій цілі ухвалено на з'їзді Академії Наук, що відбув ся дня 16—18 цьвітня 1901 р. в Парижі, на предложенє берлінської Академії відповідний регулямін (поданий у »Хроніці« ч. 13 ст. 51—52).

по пок. М. Полянським (коло 300 т.), о. Б. Кирчова (233 т.), д. Р. Заклинського (над 200 т.), проф. М. Грушевського і родини (коло 200 т.), д. К. Паньківського (над 150 т.), д-ра Грушкевича (132 т.), д. В. Л. Левицького (132 т.), по пок. М. Дикаревім (106 т.) і ин.¹⁾ Крім того Наук. Товариство ім. Шевченка купило до 100 томів книжок із бібліотеки пок. проф. Шараневича. Нині є вже в бібліотеці **8.600** вписаних чисел у **19.000** томах. Невписано ще 2.000 томів. Разом ціла бібліотека має нині **21.000** томів книжок, не вчислюючи в те понад 3.000 дублетів, які по списаню будуть вименяні за иньші.

Се число, правда, не дуже імпозантне, особливо в порівнянню з иньшими львівськими бібліотеками, пр. Оссолінських, університетською²⁾, „Народного Дому“³⁾. Одначе в бібліотеці „Наукового Товариства ім. Шевченка“ є вже такі видання, яких нема у жадній бібліотеці не то у Львові, але в загалі в Галичині⁴⁾.

Головну вагу поклало Наукове Товариство на комплетованє відділу „Україніса“ і вже нині він при не сьвітлім стані бібліотечної справи у нас чи не найповніший із усіх бібліотек на цілій етнографічній території України-Руси⁵⁾. В останнім часі комплетують ся під доглядом д-ра Ст. Томашівського жерела до історії угорської Руси, т. зв. Hungaro-ruthenica, а в найближших днях поїздка бібліотечного урядника у Росію виповнить замітніші браки в відділі української історії і письменства. Крім відділу „Україніса“ комплетують ся постійно й иньші, головно найновішою літературою. До того найбільше причиняєть ся обмін Товариства з ріжними

¹⁾ Подрібний виказ дарів книжок подано в »Хроніці« ч. 4, ст. 24, ч. 7, ст. 13, ч. 9, ст. 37, ч. 13, ст. 49, ч. 17, ст. 42. Крім того виказ з 1904 р. (ще не друкований).

²⁾ Університетська бібліотека має нині коло 200.000 томів книжок, не вчислюючи в те рукописів.

³⁾ Бібліотека »Народного Дому« має нині коло **100.000** томів (пор. І. Кр. — Бібліотека »Народного Дому« у Львові. ЛНВ. 1905, кн. II, ст. 133).

⁴⁾ Тому з бібліотеки »Наук. Тов. ім. Шевченка« користають навіть урядники иньших бібліотек, пр. Оссолінських, університетської, »Народного Дому« та краківської Академії Наук.

⁵⁾ Спис одной часті відділу »Україніса«, головно старшої дати, поданий в »Хроніці« ч. 9, ст. 38; там виписані також (ст. 39—42) важніші старші дезідерати, які були би для бібліотеки дуже пожадані.

науковими інституціями і виданнями, яких число в кінцем 1904 р. дійшло до поважної суми 317¹⁾.

Крім того в останніх роках зорганізовано при бібліотеці рукописний відділ. Нині числить він іще не багато, всього 144 чисел (папери по пок. Ом. Партицьким і Вас. Ільницьким — дар о. Ол. Стефановича, папери по пок. М. Бучинським — дар родини, Записки Остермана і ин.)²⁾, одначе в кождим роком росте. Невписаних і невпорядкованих є ще коло 300 рукописів.

Нині бібліотека поміщена в домі „Наукового Товариства ім. Шевченка“ (ул. Чарнецького, ч. 26, партер) і займає 4 залі: одна призначена також на „наукову роботу“. Фреквенція бібліотеки досить значна; в протягу останнього року (з кількामісячною перервою з причини недуги і резигнації дотеперішнього бібліотекаря) визичило з бібліотеки 486 осіб 3.606 чисел у 5.054 томах.

Правда, в бібліотеці є деякі недостачі, одначе їх жерело майже виключно — невеликі фонди „Наукового Тов. ім. Шевченка“. Вже тепер пр. бібліотечні убікації рішучо за тісні і в найблизшій часі Товариство мусить їх розширити; тоді можна вже буде прилучити і бібліотеку „Просьвіти“. Так само з огляду на спеціальний характер нашої бібліотеки найблизшою задачею бібліотечного урядника буде виготовити і видати друком точний катальог книжок і рукописів відділу „Ukrainica“, чого зрештою домагали ся деякі члени Товариства вже на загальних зборах в 1897 р. Також одною з пекучих потреб тої бібліотеки є доповненє здекомплетованих авторів і видань, головни все таки з відділу „Ukrainica“ та прискорене їх комплектуванє. В ньому будучність бібліотеки „Наукового Товариства ім. Шевченка“, в ньому її спеціальна вага!

„Бібліотечна справа — кінчимо неперестарілими ще словами проф. М. Грушевського³⁾, — стоїть у нас в загалі дуже лихо. На

¹⁾ З того 16 Академій Наук (у Парижи, Відні, Нью-Йорку, Петербурзі, Філадельфії, Бостоні, Ст. Люї, Амстердамі, Празі, Кракові, Білгороді, Букарешті, Загребі, Davenport, Madison і New-Haven), 105 наукових товариств і 18 університетів (в Европі й Америці).

²⁾ Важнійші зі скатальогованих рукописів були виписані в „Хроніці“ ч. 9, ст. 43—44, ч. 13, ст. 50—51, ч. 17, ст. 42—47.

³⁾ Справозданє з діяльности Виділу Наукового Товариства іменн Шевченка за час від 1 січня до 31 грудня 1897 р. Львів, 1898. Ст. 11—12.

цілій нашій території від Сяна до Кубані нема ані одної бібліотеки, що мала-б добре зібрані і хоч більш-менш повні колекції всього того, що належить до нашого народу й його території (Україна). Про самий Львів і взагалі австрійську Україну-Русь нема що й казати: часом найелементарніших публікацій що до української історії, історії літератури, етнографії не можна добути. При таких неможливим стані бібліотечної справи для Товариства стає річєю доконче потрібною заходити ся коло своєї власної бібліотеки. Та й тут, як і в усім иньшій, все опираєть ся на ту-ж саму обставину — брак гроша. В усякім разі Товариство зробило початки, які могло зробити в теперішнім своїм стані“ — а дальший розвій бібліотеки — докінчимо — в руках української суспільности. Коли вона зрозуміє велику вагу тої культурної інституції і підпре змаганя Товариства, тоді в недовгім часі діждемо ся поважної інституції, яка відіграє замітну ролю в культурнім житю західної України.

Іван Кривецький.